

Warszawa, 31.05.2019 r.

MINISTER
Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

DAS.III.071.1.2019.MZ

BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH

WPL. 2019 -06- 06

ZAL. 5 NR

Pan
Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich

Stanisław Ruciński

odpowiadając na pismo Pana Rzecznika z dnia 10 maja 2019 r., znak: XI.503.2.2016.ACH dotyczące wyzwań związanych ze starzeniem się społeczeństwa, uprzejmie proszę o przyjęcie następujących informacji.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przygotowało i przekazało materiał na potrzeby przygotowania X sesji grupy roboczej do spraw starzenia się, działającej w ramach ONZ, w zakresie następujących tematów: edukacji, szkolenia, uczenia się przez całe życie i budowania potencjału oraz ochrony socjalnej i zabezpieczenia społecznego. Informacje zostały przygotowane jedynie w j. angielskim, nie jest zatem możliwe przekazanie ich polskiej wersji (w załączeniu przedmiotowy materiał).

W odniesieniu do dokumentu pt. *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność*, który został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 26 października 2018 r. (Uchwała Nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. w sprawie przyjęcia dokumentu *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO – UCZESTNICTWO – SOLIDARNOŚĆ*, M.P. z 2018 r. poz. 1169), zgodnie z ww. uchwałą, przyjęcie przedmiotowego dokumentu nie spowoduje dodatkowych kosztów dla sektora finansów publicznych, a jego finansowanie będzie realizowane poprzez odpowiednią alokację dostępnych środków finansowych będących w dyspozycji jednostek sektora finansów publicznych, z uwzględnieniem celów ustanowionych w dokumencie, a także przeorganizowanie dostępnych zasobów ludzkich oraz zadań stosownie do wyzwań związanych z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa polskiego.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że efekty z realizacji założeń zawartych w przedmiotowym dokumencie będą podlegały ocenie w ramach kolejnych edycji „Informacji o sytuacji osób starszych”. Podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań zobowiązane będą do zebrania oraz przedstawienia informacji na temat stanu ich realizacji. Dopiero sprawozdawczość wszystkich realizatorów zadań polityki społecznej wobec osób starszych, zebranych w dokumencie oraz ich zestawienie i porównanie, w perspektywie kilku najbliższych lat, może pozwolić na dokonanie efektywnej ewaluacji i wprowadzaniu ewentualnych zmian w dokumencie, dostosowanych do aktualnych potrzeb seniorów w całym kraju. Dokument jest nowym instrumentem, służącym do interdyscyplinarnego i skoordynowanego realizowania polityki wobec osób starszych. Dlatego dopiero ocena działań prowadzonych w ramach kolejnych edycji „Informacji o sytuacji osób starszych”, przygotowywanej przez Radę Ministrów, pozwoli na przygotowanie mechanizmów ewaluacji polityki senioralnej, a tym samym odpowie na pytanie, czy konieczna jest nowelizacja ustawy o osobach starszych i jaka powinna być jej ewentualna forma.

Odnosząc się do postulatów Pana Rzecznika, dotyczących przeciwdziałania przemocy oraz dyskryminacji wobec osób starszych, chciałbym zaznaczyć, że zgodnie z art. 55 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej organizacja domu pomocy społecznej, zakres i poziom usług świadczonych przez dom uwzględnia w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności. Istniejące przepisy zakładają więc, że sytuacje z zastosowaniem przemocy, wobec osób starszych, przebywających w tych jednostkach absolutnie nie mogą mieć miejsca i każdorazowo traktowane są jako niedopuszczalne. Dlatego też wszystkie sygnały docierające do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, również anonimowe, dotyczące nieprawidłowości występujących w domach pomocy, a także placówkach zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku – w szczególności w zakresie złego traktowania mieszkańców, ograniczania lub łamania ich praw i wolności - są analizowane i przesyłane do właściwych wojewodów, z prośbą o sprawdzenie ich zasadności poprzez przeprowadzenie stosownych kontroli.

Wojewoda w związku z przeprowadzanym postępowaniem nadzorczym i kontrolnym ma prawo do:

1. żądania informacji, dokumentów i danych, niezbędnych do sprawowania nadzoru i kontroli;

2. swobodnego wstępu w ciągu doby do obiektów i pomieszczeń jednostki kontrolowanej;
3. przeprowadzania oględzin obiektów, składników majątku kontrolowanej jednostki oraz przebiegu określonych czynności objętych obowiązującym standardem;
4. żądania od pracowników kontrolowanej jednostki udzielenia informacji w formie ustnej i pisemnej w zakresie przeprowadzanej kontroli;
5. wzywania i przesłuchiwania świadków;
6. zwrócenia się o wydanie opinii biegłych i specjalistów z zakresu pomocy społecznej.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Polityki Społecznej z dnia 23 marca 2005 r. w sprawie nadzoru i kontroli w pomocy społecznej (Dz.U. Nr.61, poz.543 z późn. zm.) czynności kontrolne są prowadzone (w oparciu o plan kontroli na dany rok kalendarzowy zatwierdzany przez dyrektora właściwego do spraw pomocy społecznej wydziału urzędu wojewódzkiego), w ramach:

1. kontroli kompleksowych;
2. kontroli problemowych;
3. kontroli doraźnych;
4. kontroli sprawdzających.

Zakres kontroli kompleksowej obejmuje wszystkie sfery organizacji i funkcjonowania jednostki podlegającej kontroli wiążące się z realizacją zadania określonego w ustawie. Kontrole kompleksowe przeprowadza się nie rzadziej niż raz na trzy lata według planu kontroli.

Kontrola problemowa polega na sprawdzaniu wybranych sfer organizacji i funkcjonowania jednostki podlegającej kontroli wiążących się z realizacją zadania określonego w ustawie. Kontrolę problemową przeprowadza się według planu kontroli.

Kontrolę doraźną przeprowadza się w celu zbadania prawidłowości organizacji i funkcjonowania jednostki podlegającej kontroli w określonym zakresie. Podstawą prowadzenia kontroli doraźnej mogą być informacje uzyskane przez właściwy do spraw pomocy społecznej wydział urzędu wojewódzkiego dotyczące nieprawidłowości w organizacji i funkcjonowaniu jednostki podlegającej kontroli. Kontrola taka może być prowadzona w każdym czasie.

Kontrolę sprawdzającą przeprowadza się w celu zbadania, czy i w jakim zakresie są zrealizowane zalecenia pokontrolne.

W latach ubiegłych Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej kilkakrotnie kierował do dyrektorów wydziałów polityki społecznej urzędów wojewódzkich pisma z prośbą o ujmowanie w planach kontroli – kontroli problemowych dotyczących przestrzegania praw mieszkańców domów pomocy społecznej. Wystosowane zostało także pismo do dyrektorów regionalnych ośrodków polityki społecznej z prośbą o włączenie w harmonogram realizowanych przez te jednostki szkoleń dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej zagadnień związanych z ochroną praw osób przebywających w tych jednostkach.

Jednocześnie w celu ograniczenia skali nieprawidłowości w placówkach zapewniających całodobową opiekę, a tym samym zwiększenia poczucia bezpieczeństwa osób starszych i niepełnosprawnych w nich przebywających, a także aby poprawić skuteczność stosowania sankcji nakładanych na podmioty prowadzące placówki bez zezwolenia podjęte zostały prace nad zmianami odpowiednich przepisów ustawy o pomocy społecznej.

Projekt ustawy o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o ochronie zdrowia psychicznego (UD 318) przewiduje między innymi poszerzenie zakresu uprawnień kontrolnych inspektorów urzędów wojewódzkich, zastrzeżenie odpowiedzialności podmiotu prowadzącego bez zezwolenia więcej niż jedną placówkę, umożliwienie wojewodzie jednoczesnego cofnięcia zezwolenia na prowadzenie domu pomocy społecznej lub placówki zapewniającej całodobową opiekę i nakazanie wstrzymania prowadzenia tej placówki lub domu, z nadaniem decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności. Wprowadza on także wymogi w zakresie kwalifikacji dla personelu opiekuńczego zatrudnionego w placówce. Brak takich wymogów w chwili obecnej sprawia, że opiekę nad mieszkańcami placówek sprawować mogą osoby przypadkowe, bez podstawowej wiedzy w tym zakresie.

Aby zapewnić mieszkańcom ww. placówek bezpieczne warunki pobytu, a jednocześnie zagwarantować im respektowanie ich wolności osobistej, uregulowane zostaną kwestie zasad ograniczenia możliwości wychodzenia poza teren placówki i domu pomocy społecznej. Ustawa daje możliwość wprowadzenia przez osobę kierującą placówką lub domem, na podstawie zaświadczenia lekarskiego, ograniczenia w zakresie samodzielnego opuszczania terenu placówki/domu przez mieszkańca oraz sprawowanie przez sądy kontroli prawidłowości stosowania tego ograniczenia.

Projekt w dniu 28 maja br. został przyjęty przez Radę Ministrów.

Jednocześnie informuję, że w celu dostosowania przepisów do ustawy o ochronie zdrowia psychicznego do zmienionych uwarunkowań prawnych będących konsekwencją

orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Konstytucyjnego ustawą z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2439) zostały wprowadzone zmiany w zakresie procedury przyjęcia do domu pomocy społecznej. Zgodnie z nimi przyjęcie do domu pomocy społecznej osoby bez jej zgody, a za zgodą jej przedstawiciela ustawowego wymaga zezwolenia właściwego sądu opiekuńczego. Dodatkowo jeżeli przyjęcie do domu pomocy społecznej dotyczy osoby małoletniej powyżej 16 roku życia lub osoby pełnoletniej całkowicie ubezwłasnowolnionej, zdolnej do wyrażenia zgody, jest wymagane również uzyskanie zgody tej osoby na przyjęcie. W przypadku sprzecznych oświadczeń w sprawie przyjęcia do domu pomocy społecznej tej osoby i jej przedstawiciela ustawowego, przyjęcie do domu pomocy społecznej ustawowego wymaga orzeczenia właściwego sądu opiekuńczego. Ponadto dodano obowiązek okresowego badania, co najmniej raz na 6 miesięcy, stanu zdrowia psychicznego takiej osoby w zakresie uzasadniającym jej pobyt w domu pomocy społecznej. Osoba ubezwłasnowolniona, przyjęta do domu pomocy społecznej, może występować do sądu opiekuńczego z wnioskiem o zmianę orzeczenia o przyjęciu do domu pomocy społecznej. Przedmiotowe zmiany weszły w życie z dniem 1 stycznia 2018 r.

W kwestii zgłaszania przypadków łamania praw oraz nadużyć i przemocy doznawanej przez osoby starsze przebywające w domach pomocy społecznej wyjaśniam, że m.in. w tym celu osoby te zgodnie z rozporządzeniem w sprawie domów pomocy społecznej mają zapewniony regularny kontakt z dyrektorem domu w określonych dniach i godzinach, podanych do wiadomości w dostępnym miejscu tutaj. Niezależnie od powyższego informuję, że resort rozważy możliwość wypracowania dodatkowego rozwiązania, które ułatwiłoby zgłaszanie tego typu incydentów i usprawniłoby sposób reagowania na nie.

Działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowane są m.in. w oparciu **ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie** (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390) oraz o **Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020**, który został ustanowiony w dniu 29 kwietnia 2014 r. Uchwałą Rady Ministrów Nr 76. Należy wskazać również na obowiązywanie w polskim prawodawstwie szeregu rozporządzeń wydanych na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, do których zalicza się m.in.:

- rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”,

- rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie,
- rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne.

Regulacje zawarte w wymienionych aktach prawnych są tak skonstruowane, aby można się do nich odwołać w przypadku wszystkich kategorii osób doznających przemocy w rodzinie, w tym kobiet, mężczyzn, dzieci, **osób starszych** czy osób niepełnosprawnych.

W ustawie uregulowane zostały zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie, zasady postępowania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Ponadto zdefiniowano zobowiązania organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego do podejmowania działań zmierzających do przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz do inicjowania i wspierania przedsięwzięć mających na celu podnoszenie świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie.

Zgodnie z ustawą osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, w tym osobie starszej krzywdzonej przez bliskich, udziela się bezpłatnej pomocy w szczególności w formie:

- 1) poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego,
- 2) interwencji kryzysowej i wsparcia,
- 3) ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej,
- 4) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,

- 5) badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie,
- 6) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania.

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w każdym indywidualnym przypadku, w tym również w przypadku osób starszych doświadczających przemocy w rodzinie, pomoc udzielana jest w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty”.

Procedura ta obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia – w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie, tj. w przypadku powzięcia w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych, podejrzenia stosowania przemocy wobec członków rodziny lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny lub przez osobę będącą świadkiem przemocy w rodzinie. Wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” następuje przez wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A” przez przedstawiciela jednego z określonych podmiotów (wymienionych w art. 9d ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).

Powołanie ww. instytucji do działań na rzecz przeciwdziałania zjawisku przemocy w rodzinie opiera się na założeniu, iż przemocą może przeciwstawić się tylko zintegrowany system. Osoba pokrzywdzona przemocą i jej rodzina potrzebuje bowiem kompleksowej pomocy – prawnej, socjalnej, materialnej, psychologicznej, lekarskiej. Wsparcie w ramach procedury opiera się na opracowaniu i wdrożeniu indywidualnego planu pomocy dla osoby doznającej przemocy. Rozporządzenie nakłada konkretne zadania na poszczególne podmioty, które dotyczą m.in. udzielenia odpowiednich informacji osobie doznającej przemocy oraz zapewnienie bezpieczeństwa osobie doznającej przemocy.

Od 2006 r. kiedy to był realizowany pierwszy Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie z 2006 r., Ministerstwo podejmowało inicjatywy w zakresie przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych. W grudniu 2009 r. zainicjowana została „Ogólnopolska Kampania Społeczna na rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wobec Osób Starszych i Niepełnosprawnych”. Jej celem było podniesienie świadomości

społeczeństwa i uwrażliwienie go na zjawisko przemocy w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Ministerstwo założyło, że optymalnym sposobem przekazu skierowanego do szerokiego kręgu odbiorców będą ulotki i plakaty. W związku z tym wyprodukowano 6 100 plakatów i 61 000 ulotek, a następnie przekazano powyższe materiały informacyjne do urzędów marszałkowskich. Materiały zostały rozdyskrebowane do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także do miejsc użyteczności publicznej. Plakaty i ulotki były również wykorzystane podczas prowadzonych szkoleń dla pracowników „Pierwszego kontaktu” z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Rok 2010 był kontynuacją działań kampanijnych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej został wyprodukowany spot telewizyjny, emitowany bezpłatnie w Telewizji Polskiej i telewizji TVN.

Ponadto wydano poradnik pt. „Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych – Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu”. Poradniki zostały przekazane marszałkom województw w celu ich dalszej dystrybucji do osób zawodowo zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

W dniu 29 kwietnia 2014 r. uchwałą Rady Ministrów został przyjęty Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020. W Programie określono cztery podstawowe obszary zawierające kierunki działań oraz sprecyzowano oddziaływania wobec różnych grup odbiorców:

- 1) Profilaktyka i edukacja społeczna
- 2) Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie
- 3) Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie
- 4) Podniesienie kompetencji służb przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Kwota ogółem na realizację Programu w latach 2014-2020 wynosi 135 503 000 zł (średnio ok. 19,5 mln zł rocznie).

W Programie zostało zaplanowanych wiele działań, które w sposób pośredni bądź bezpośredni wpłyną na realizację zadań na rzecz osób starszych. Do najważniejszych działań podejmowanych na szczeblu centralnym należy zaliczyć między innymi:

1. Tworzenie i utrzymanie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie

Placówki te świadczą różnorodną specjalistyczną pomoc osobom doświadczającym przemocy w rodzinie w tym w formie schronienia oraz specjalistycznego poradnictwa (np. prawnego, psychologicznego czy medycznego). Prowadzenie tych placówek jest zadaniem zleconym powiatom z zakresu administracji rządowej, a ich utrzymanie finansowane jest ze środków budżetu państwa. Obecnie funkcjonuje 36 tego typu placówek na terenie kraju, a w 2019 roku ze środków budżetu państwa planowane jest uruchomienie kolejnego ośrodka. W 2017 roku ze wsparcia specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie skorzystało 8 558 osób, w tym, 400 osób starszych.

2. Prowadzenie oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Oddziaływania wpływające na zmianę postaw i zachowań sprawców przemocy w rodzinie są ważnym elementem systemu przeciwdziałania przemocy. W ramach powyższych działań opracowywane i realizowane są programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, jako zadanie realizowane przez samorządy powiatowe przy wsparciu finansowym z budżetu państwa. W 2017 r. do programów przystąpiło ogółem 9 101 osób.

Uzupełnieniem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych są programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc jest nowym zadaniem wynikającym z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, finansowanym po raz pierwszy ze środków budżetu państwa w ramach od 2017 r. W roku 2017 uruchomiono 177 programów, do których przystąpiło ogółem 1 312 osób.

3. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej od 2011 roku realizuje również **Program Ochrony „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”**. Corocznie na program przeznaczana jest kwota w wysokości 3 mln zł ze środków budżetu państwa. Przedmiotem Programu jest dofinansowanie samorządów gminnych, powiatowych i województwa w tworzeniu zintegrowanego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W każdym roku około 90 projektów zyskuje dofinansowanie w ramach Programu.

4. Prowadzenie kampanii społecznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W ramach budżetu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz ze środków Funduszu Współpracy Dwustronnej na poziomie krajowym w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 w roku 2017 zlecono przeprowadzenie kampanii społecznej pn. „Wybieram pomoc”. W ramach kampanii telewizyjnej i internetowej, zakupiono czas antenowy na emisję dwóch spotów telewizyjnych w stacjach telewizyjnych i serwisach internetowych. Przeprowadzono również kampanię w prasie o zasięgu ogólnopolskim oraz w 16 miastach w Polsce przeprowadzono kampanię outdoorową.

W ramach prowadzonej na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2018 roku kampanii społecznej powstał spot telewizyjny, który miał na celu zwiększenie świadomości społecznej na temat bezpieczeństwa osób starszych, uwrażliwienie społeczeństwa na potrzebę reagowania, ale również zwiększanie wiedzy i świadomości osób starszych na temat ich praw. Spot został wyemitowany w dwóch stacjach telewizyjnych o zasięgu ogólnopolskim.

5. Organizowanie ogólnopolskich konferencji dotyczących zjawiska przemocy.

Konferencje takie organizowane są corocznie, warto jednak zauważyć, że w listopadzie 2018 r. Ministerstwo zorganizowało Ogólnopolską Konferencję pn. „Bezpieczeństwo osób starszych. Profilaktyka, interwencja, pomoc”. Udział w konferencji wzięło ok. 100 osób z całej Polski pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy. Podkreślono, iż bezpieczeństwo osób starszych jest szczególnie ważne w kontekście zachodzących w ostatnich latach procesów demograficznych związanych ze starzeniem się społeczeństwa. Uczestnicy konferencji mieli też możliwość zapoznania się z charakterystyką zjawiska przemocy wobec osób starszych. Zwrócono uwagę na ograniczenia w dostępie do wsparcia spowodowane m.in. wiekiem, dolegliwościami, zależnością od innych oraz brakiem świadomości swoich praw. W trakcie konferencji zaprezentowano innowacyjne rozwiązania w zakresie udzielania wsparcia starszym osobom krzywdzonym, na przykładzie inicjatyw podejmowanych przez samorządy lokalne oraz organizacje pozarządowe.

6. Zapewnienie bezpłatnej ogólnopolskiej infolinii dla osób szukających wsparcia

Od 2017 roku uruchomiono bezpłatną, całodobową infolinię dla osób szukających wsparcia w związku z doznawaniem przemocy. Infolinia prowadzona jest przez Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia" na zlecenie Państwowej Agencji

Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Powstanie infolinii jest realizacją jednego z działań zapisanych w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 i jest finansowane ze środków budżetu państwa zaplanowanych na realizację programu.

7. Szkolenia osób tzw. „pierwszego kontaktu”.

Ważnym elementem systemu jest profesjonalizacji służb. W tym celu w ramach Programu prowadzone są szkolenia dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie np. pracowników socjalnych, funkcjonariuszy policji, kuratorów, przedstawicieli oświaty czy służby zdrowia. W ramach programu w roku 2017 r. przeszkolono 2 742 osób. Nie bez znaczenia jest fakt, że zgodnie z przepisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, minister ds. zabezpieczenia społecznego raz na dwa lata ma obowiązek opracowania i wydawania wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Dokument taki został wydany pod koniec kwietnia 2018 r. i w części dotyczącej opisu merytorycznego szkoleń zawarty został blok tematyczny pod nazwą „Przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych”.

8. Diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie.

W celu poszerzania wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie Ministerstwo zaleca przeprowadzenie badań, ekspertyz oraz analiz dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie. Wśród grup badanych znajdują się między innymi kobiety, dzieci, osoby niepełnosprawne i osoby starsze doświadczające przemocy. Poniżej zestawienie badań realizowanych na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w latach 2007-2017 r.:

- 2007 r.: Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie,
- 2008 r.: Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie – przemoc w rodzinie wobec dzieci,
- 2009 r.: Przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych,
- 2010 r.: Przemoc w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn,
- 2011 r.: Ogólnopolska diagnoza dotycząca osób starszych i niepełnosprawnych,
- 2012 r.: Diagnoza dotycząca realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/ grupy robocze,

a także realizacji procedury „Niebieskie Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”,

- 2013 r.: Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – sposoby pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób doznających przemocy w rodzinie,
- 2014 r.: Badanie naukowe pn. „Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie”,
- 2015 r.: Badanie naukowe „Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych - raport z badania ogólnopolskiego 2015 r. oraz badania porównawczego z lat 2009-2015”:

W 2015 r. roku na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Polska Akademia Nauk opracowała diagnozę dotyczącą zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Z raportu pn. „Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Raport z badania ogólnopolskiego 2015 r. oraz badania porównawczego z lat 2009-2015” wynika, że w opinii społecznej przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych wydaje się zjawiskiem wyraziście obserwowalnym. Stosowanie przynajmniej jednej formy przemocy (przemocy fizycznej lub ekonomicznej lub psychicznej lub seksualnej) wobec osób starszych we własnej rodzinie relacjonowało 30,1 proc respondentów, zaś stosowanie przynajmniej jednej formy przemocy wobec osób niepełnosprawnych we własnej rodzinie relacjonowało 21 proc. Średnio 17,3 proc. dostrzegło przypadki przemocy fizycznej (15,4 proc.), ekonomicznej (18,5 proc.) i psychicznej (17,5) we własnej rodzinie wobec osób starszych. Średnio 12,8 proc. dostrzegło przypadki przemocy fizycznej (12,1 proc.), ekonomicznej (13,1 proc.) i psychicznej (12,3 proc.) we własnej rodzinie wobec osób niepełnosprawnych. Zauważalny procent respondentów wykazywał znaczną obojętność na akty przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Procent zgadzających się ze stwierdzeniami, że w sytuacjach takich z różnych powodów „lepiej się nie wtrącać” wynosił od 41,1 do 45,9. Jeżeli dodać odpowiadających „nie wiem, trudno powiedzieć” można powiedzieć, że osób, powiedzmy „niezaangażowanych” było około 50 proc. Badania pokazały dość jednorodne zjawisko tj. właśnie obojętność na przemoc.

W 2017 r. opracowano raport pt.: „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”.

Wybrane raporty z badań dostępne są na stronie internetowej Ministerstwa, Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w zakładce *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*.

Monitorowanie oraz sprawozdawczość zjawiska przemocy w rodzinie odbywa się rokrocznie w ramach realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie są przyjmowane przez Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej i są dostępne na stronie internetowej w zakładce *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*. Należy zauważyć, że dane statystyczne zbierane są z wyodrębnieniem kategorii osób starszych.

Natomiast nawiązując do kwestii dotyczącej wypracowania mechanizmów współpracy pomiędzy sektorem pomocy społecznej i ochrony zdrowia, uprzejmie informuję, że współpraca jest realizowana, np. opracowywany obecnie projekt *Strategii na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2019-2030* zakłada realizację działań w zakresie spójności systemowej i współdziałania, w ramach których wypracowany zostanie mechanizm współpracy pomiędzy poszczególnymi instytucjami rządowymi, a także samorządowymi.

MINISTER
z pp.

Stanisław Szwed
SEKRETARZ STANU

REPUBLIC OF POLAND
MINISTRY OF THE FAMILY, LABOUR AND SOCIAL POLICY

OPEN-ENDED WORKING GROUP ON AGING, 10TH SESSION, 2019

GUIDING QUESTIONS: SOCIAL PROTECTION AND SOCIAL SECURITY

Ad. 1.

The Polish legal provisions, that recognize the right to social security and social protection, have a constitutional, legislative as well as executive foundation. According to Article 67 of the Constitution every citizen has the right to social security in the event of incapacity for work due to illness or disability and after reaching the retirement age.

The scope and forms of social security are specified in the relevant laws, particularly:

- in relation to all persons covered by the general social security system – in:
 - the Act of 13 October 1998 on the social insurance system (contributory benefits),
 - the Act of 17 December 1998 on old-age and disability pensions from the Social Insurance Fund (contributory and non-contributory benefits),
 - the Act of 21 November 2008 on the old-age funded pensions (contributory old-age benefits),
 - the Act of 28 August 1997 on the organisation and operation of the old-age pension funds (contributory and non-contributory benefits),
 - the Act of 19 December 2008 on the old-age bridging pensions (contributory and non-contributory benefits),
 - the Act of 30 April 2004 on the pre-retirement benefits (contributory and non-contributory benefits),
 - the Act of 23 January 2008 on the transfer of retirement benefit rights of the civil servants of the European Union (contributory and non-contributory benefits),
 - the Act of 12 March 2004 on social assistance (contributory and non-contributory benefits),
- in relation to farmers – the Act of 20 December 1990 on the social insurance of farmers (contributory benefits).

The implementation of the regulations on social security is a part of tasks of the Polish Social Insurance Institution (ZUS). These tasks of ZUS include inter alia: determination of social security obligations as well as entitlements to social security benefits and their payment, assessment and collection of social security contributions, keeping individual accounts of insured persons and accounts of contribution payers as well as keeping settlements with contribution payers.

Ad. 2.

The Constitution provides every older person with the right to social security and social protection, including after reaching the retirement age. The solvency of social security benefits, including the old-age pensions, is guaranteed by the State. Older people have the right to receive inter alia the old-age pensions, the nursing supplements to pensions.

Ad. 3.

The Constitution provides every older person with the right to social security and social protection in the event of incapacity for work due to illness or disability. Older people have the

right in particular to receive the disability pensions, survivor's pensions, the nursing supplements to pensions. They also have the general access to universal health services as well as to care and support services.

Ad. 4.

The solvency of social security benefits, including the old-age pensions, is guaranteed by the State. The benefits received by the older people from the social security system are regularly indexed. The indexation rate of the benefits represents the average annual price index of consumer goods and services for the preceding calendar year, increased by at least 20% of real growth of the average monthly salary in the preceding calendar year.

Ad. 5.

The statutory tasks of ZUS include inter alia popularization of knowledge about social security, issuance of the Information Bulletin. ZUS undertakes information activities for all groups of insured persons, including older people. These information activities are aimed, in particular, at disseminating knowledge about the available social security and social protection schemes as well as the procedure of claiming entitlements.

Ad. 6.

The older people are provided with information on the available system of social security and social protection as well as on the possibilities of using the available services and entitlements. ZUS provides them with information regarding meaningful participation in that system.

Ad. 7.

The system of social security and social protection is based on the principle of equal and non-discriminatory treatment of all persons participating in that system, particularly groups in vulnerable situation, including older people. This principle applies in particular to the conditions of system coverage, determination of entitlement to benefits and their amount.

Ad. 8.

The solvency of social security benefits, including the old-age pensions, is guaranteed by the State. ZUS tasks include inter alia payment of social insurance benefits, assessment and collection of contributions, keeping individual accounts of insured persons and accounts of contribution payers as well as keeping settlements with contribution payers. Apart from that, older people are guaranteed the right to effective use of services and benefits from the system of social security and social protection.

Ad. 9.

Persons covered by the system, including older people, who believe that the principle of equal treatment was not applied to them, or that they have not been provided with the benefits to which they were entitled, have the right to claim their social security claims before a court. Apart from that, particularly if the person has not been granted the benefit by way of exception (universal benefit paid from the social security system), she/he may submit an application to the President of ZUS to review the matter.

GUIDING QUESTIONS: EDUCATION, TRAINING, LIFE-LONG LEARNING AND CAPACITY-BUILDING

Ad. 1.

Older people can be active in education as part of formal education (organized in accordance with educational programs leading to the acquisition of qualifications), non-formal education (organized outside such education programs) and informal learning.

In the Act on the education system, education of older people does not have the status of a separate task. Adults, including people aged 60+, may participate in lifelong learning referred to in the Act on the education system. This education includes general schools for adults, vocational schools (post-secondary schools) and so-called non-school forms. In schools for adults, the youngest adults, up to twenty-several years, dominate. The catalog of extracurricular forms includes four forms addressed to adults: (1) qualifying vocational course, (2) professional skills course, (3) a general competency course based on any chosen part of the core curriculum of general education, (4) other courses in which the curriculum does not refer to the core curriculum of general education or vocational training.

Education in non-school forms is carried out by continuing education institutions, practical training institutions and centers for further education and training (public and non-public). Qualifying vocational courses may also be run by other entities, including schools providing vocational education, labor market institutions conducting education and training activities, as well as entities conducting educational activities on the principles defined in the provisions on the freedom of economic activity.

Non-school forms that provide vocational training are addressed to professionally active people. For older people with non-professional interests, an appropriate educational offer can be prepared under the aforementioned general competence courses and other courses. As part of these courses, it is possible to undertake a variety of educational activities, not only aimed at career development, but also related to the development of personal interests. Language courses and digital skills courses are particularly popular.

It is worth noting that among the several hundred universities operating in the third century (the Central Statistical Office reports that there were 575 in 2015), only one is registered in the 2017/18 school year as a non-public continuing education institution in the education system. This is despite the fact that 3/4 of this type of facilities does not work at universities and nearly half of them do not have formal cooperation with universities.

The current system of higher education in Poland offers the possibility of higher education without student age restrictions. It also allows universities to confirm the learning outcomes obtained outside formal education, conduct post-graduate studies, additional training courses and trainings, as well as to implement and launch further fields of study related to the preparation of personnel to meet the needs of an aging population.

Ad. 2.

Adults, especially the elderly, if they participate in organized education, it is mainly in non-formal education.

Adults up to 65 years of age learn primarily at work or in connection with work. They complement this with learning in organized communities of citizens. The latter type of involvement applies especially to people of retirement age. The insufficiently researched specificity of this involvement is that in Poland these people participate more intensively in the activities of other types of communities, in particular religious communities, than in most European countries. Some of these activities may relate to specific forms of organized education that are not repeated in Western European countries.

Ad. 3

In the document: Social Policy for Older People 2030. Safety. Participation. Solidarity, which was adopted by the Council of Ministers on October 26, 2018, is area VII covering measures for education for old age (care and medical staff), old age (the whole society), through old age (from the youngest generation) and education in old age (older people), which will be implemented through:

1. increasing the accessibility of the educational offer for the elderly,
2. development and promotion of care professions and improvement of staff competences,
3. development of non-formal education (radio, television, Internet, audiobooks),
4. dissemination of education in the field of new technologies.

Moreover, in order to provide elderly people access to education and various forms of professional and social activity, in accordance with the idea of lifelong learning, especially in the form of classes run by Open Universities and Third Age Universities, in 2017 carried out the first edition of the Program of the Minister of Science and Higher Education under the name "Support for Universities of the Third Age." The basic task of the above-mentioned program is the social, intellectual and cultural activation of older people, preventing their social exclusion, and integrating the local community of seniors and developing intergenerational solidarity. In the first competition, 16 regional operators were selected, whose offer went to 103 universities of the third century and to more than 5,000 seniors. In 2017, an amount of approximately PLN 3,999 thousand was spent on financing the first edition of the program. announced the second edition of the competition, for which about PLN 6 million is planned. Its implementation is scheduled for 2018.

In addition, in 2017 within the framework of European programs, the Ministry of Science and Higher Education co-financed the execution of 8 research projects, the subject of which is related to issues concerning various aspects of elderly people's lives.

One of the forms of educational activities conducted with the aim of activating older people are Universities of the Third Age, whose functioning was covered by a nationwide survey, conducted by the Central Statistical Office in November 2015. The largest group among their students aged over 59 was people aged 60-64 - 37.4%, while the oldest participants - over 75 years - accounted for 12.3% of students. These universities offer, including language courses, computer classes and classes in the use of modern information technologies is an important contribution to increasing the participation of older people in educational activities, part of the concept of lifelong learning, but still students constitute only 1% of the population aged 60 years and more.

Ad. 4

The results of the study "Adult Education" in 2016, the elderly were characterized by relatively low educational activity, measured by participation in formal and non-formal education and informal learning. Despite the increase in the share of this group of people in the broadly defined education (by 6.1 pp in comparison to 2011), participation in any form of learning in the 12 months preceding the survey was declared by only 25.6% of respondents aged 60- 69 years, while for all respondents the percentage of participants was at the level of 45.9%. The decline in participation in educational activities, which progressed with the age of the respondents, took place in all analyzed categories of educational activities - apart from a comprehensible reduction in the participation of people undertaking education in the formal system (school system and higher education), low activity was noted in the non-formal education activities (organized extracurricular educational activities, including courses, trainings, seminars) and non-formal learning, understood as independent acquisition of competences, in order to expand knowledge and skills.

Data on the participation of adults in education, including the elderly, are available in the results of surveys conducted on large statistical samples and the study of the activities of universities of the third century by the Central Statistical Office.

Data on participation in education of people aged 60+ for the year 2017 are now available from the Labor Force Survey (BAEL) harmonized with the Labor Force Survey in the European Union, which is conducted on a continuous basis and the results are summarized quarterly and annually. This study shows relatively low percentages of adults in the EU participating in education, as it is limited to studying participation in education 4 weeks prior to the study (several other tests use a reference to 12 months, but they are conducted at longer intervals, e.g. and every 10 years).

Ad. 5

Older people in Poland have equal access to education. In the Act on the education system, education of older people does not have the status of a separate task. Adults, including people aged 60+, can participate in lifelong learning, referred to in the Act on the education system, and the current system of higher education in Poland offers the possibility of higher education without student age restrictions. In addition, there are many forms of non-formal education offered by non-public entities, non-governmental organizations and other institutions.

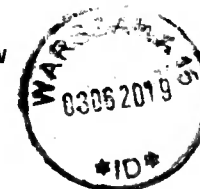
Ad. 6.

Complaints regarding access to education for older people can be reported according to their competence to the appropriate education offices depending on its scope, ie. the Minister of National Education, the Minister of Science and Higher Education, and the Ombudsman.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki
Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa

DAS.III.071.1.2019.MZ

OPLATA POBRANA
TAXE PERÇUE - POLOGNE
Umowa z Poczta Polska S.A. ID nr 402354/W

Pan
Adam Bodnar
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
Al. Solidarności 77
00-090 WARSZAWA

R

(00)559007734954982452

(00)559007734954982452

01/2019

8FB3E+2-R

POLECONY

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2019 -06- 06
ZAL.	NR